

Α. Μαρκιανός

Μερικές σημειώσεις γύρω από την σύγχρονη άμφισβήτηση στήν Ελλάδα

Από την αρχή του '78 μιά διαδικασία έντελως καινούργια, εμφανίστηκε στην μεταπολιτευτική Ελλάδα. Η συστηματική εγκατάλειψη των οργανώσεων της εξωκοινοβουλευτικής αριστεράς, από τα μέλη τους αλλά και τα στελέχη τους. Στην αρχή τό φαινόμενο έρμηνεύτηκε σάν μιά θετική κίνηση αυτογνωσίας και έμπρακτης κριτικής στά ηδη αδιέξοδα και όλο περισσότερο αποκλειόμενα άπ' τίς πολιτικές ύποθέσεις του τόπου έξωκοινοβουλευτικά σχήματα. Έκ παραλλήλου ύπήρχε ή έλπίδα και ή άναμونه για γρήγορες ένοποιητικές διαδικασίες άπ' τά άποχωρούντα άτομα, για καινούργιες προτάσεις και πρακτικές. Οί έκτιμήσεις αυτές άποδείχτηκαν έντελως λάθος.

Γιατί ήταν ύποθέσεις μιάς σκέψης πού λειτουργούσε μέ συμβατική λογική και μέ κεκτημένο οργανωτικό θετικισμό μή μπορώντας νά συλλάβει τό βαθύτερο νόημα του φαινόμενου. Τελικά ή εγκατάλειψη των οργανώσεων διαμορφώθηκε σέ ένα μαζικό φαινόμενο, τό κύριο φαινόμενο των έτών '78 - '80.

Και ή έπιδημία δέν περιορίστηκε στον χώρο μόνο της έξωκοινοβουλευτικής αριστεράς. Είσαχρησε και στις έπίσημες κοινοβουλευτικές οργανώσεις της νεολαίας προκαλώντας κάποια στιγμή πανικό. Ήταν ό καιρός άκριβώς πού άναγκάστηκαν νά μεταρρυθμίσουν έλαφρά τίς λειτουργικές τους διαδικασίες και νά προωθήσουν μιά όλο και πίο φιλελεύθερη άντιμετώπιση στον τομέα της κουλτούρας. Είδικά στις νεο-

λαίες του Κ.Κ.Ε.έσ. και ΠΑ.ΣΟ.Κ. αυτό έγινε εμφανές. Ἄλλα και στά τάγματα ἐφόδου τῆς ΚΝΕ οἱ λειτουργικές μεταρρυθμίσεις ἔστω και σέ μικρό βαθμό ὑπῆρξαν.

Οἱ πρῶν ἄγωνιστές τῆς ἐξωκοινοβουλευτικῆς ἀριστερᾶς ἀλλά, βέβαια σέ μικρότερη ἔκταση, και οἱ πρῶν ἄγωνιστές τῆς κοινοβουλευτικῆς, ἀρνιόντουσαν τήν ὑπόθεση τῆς πολιτικῆς ὀργάνωσης κάποιου συγκεκριμένου τύπου, μέ τήν κάθετη δόμηση, μέ τήν δεοντολογία τῆς, μέ τήν ὀπτική πού ἀντιμετώπιζε τίς πολιτικές ὑποθέσεις. Πέραν τούτου ὁμως δέν ἀπέριπταν τήν πολιτική πάλη σάν ἀποτελεσματική μορφή παρέμβασης στίς ὑποθέσεις τῶν μαζῶν.

Ἄνελαβαν κατά κάποιο τρόπο τήν συμμετοχή τους σ' αὐτή, ἐξαιτίας τῆς συμβατικότητας και τοῦ ἀδιέξοδου τῶν ὀργανώσεων. Αὐτό ἦταν τό πρῶτο στάδιο τῆς ἀποδιοργάνωσης τῶν μαζικῶν σχημάτων και τῆς στάσης τῶν διαρκῶς διαρεόντων ἀγωνιστῶν. Θά μπορούσαμε νά ὀνόμασουμε αὐτή τήν πρώτη φάση *πολιτική ἀμφισβήτηση* μέ τήν ἔννοια πού προηγουμένως ἀναλύθηκε.

Ὅμως στήν πορεία ἀφ' ἑνός μὲν ἐντάθηκε ἡ διαρροή ἀπό τίς ὀργανώσεις τῆς ἐξωκοινοβουλευτικῆς ἀριστερᾶς, ἀλλά και ἀπό τίς κοινοβουλευτικές νεολαίες, ἀφ' ἑτέρου ἡ ἀντίθεση τῶν ἀγωνιστῶν μέ τόν προηγούμενο πολιτικό τους ἑαυτό, αὐξήθηκε και μάλιστα ἀνακαλύφθηκαν νέα στοιχεία ποιοτικά γιά νά διευρυνθεῖ ἡ ἤδη ὑπάρχουσα αὐτοκριτική.

Σταδιακά μορφοποιήθηκε πιά μιὰ δυσαρέσκεια ἔντονη, διὸ οὐσιαστικά εἶχαν περιφρονήσει τόν ἑαυτό τους, τόσο οἱ ἴδιοι ἀλλά κυρίως οἱ ὀργανώσεις μέ τό κλίμα πού δημιουργοῦσαν τότε. Τά προβλήματα τους εἶχαν καταπινεῖ μέσα στό νοσηρό κλίμα τῶν ὀργανώσεων και στοὺς τεχνητοὺς διαχωρισμοὺς τοῦ πολιτικοῦ ἀπό τό προσωπικό. Ἡ ἀτομικότητα ἐπαιρνε θριαμβευτικά τήν ρεβάνς ἀπό τήν ψεύτικη συλλογικότητα. Οἱ ἀναστολές τῆς καριέρας σαρώνονταν και ἕνας ἀγώνας δρόμου νά κερδηθεῖ ὁ χαμένος καιρός ἐμφανίζονταν στόν ὀρίζοντα. Οἱ ἀγωνίστριες τῆς ἐξωκοινοβουλευτικῆς ἀριστερᾶς στήν πλειοψηφία τους ἀνακάλυπταν στοὺς χτεσινούς συντρόφους, τοὺς ἀποκρουστικούς δικτατορικούς, τοὺς φαλλοκράτες, τοὺς κυνηγοὺς τῆς ἐξουσίας. Ὁ φεμινισμός ἐδραιωνόταν πιά και στήν Ἑλλάδα.

Ἡ ρεμπετοθηρία, τό πολιτικό τραγούδι, τά ἀντάρτικα ὑποχωροῦσαν ἐντυπωσιακά. Στίς ἐκδόσεις τῶν βιβλίων ἡ κατάσταση ξετυλιγόταν πιό γρήγορα. Τό πολιτικό βιβλίο σημειώνει μιὰ διαρκή κάμψη, κρατώντας βέβαια κάποια ποσοστά παρουσίας, ἐνῶ βιβλία γύρω ἀπό τήν τέχνη, τήν λογοτεχνία, τό φεμινισμό, τό οικολογικό κίνημα και τήν αὐτονομία ξεφύτρωναν σάν μανιτάρια στίς βιτρίνες τῶν βιβλιοπωλείων.

Ἦταν μιὰ κατάσταση πού θύμιζε χιονοστιβάδα. Τοῦλάχιστον στοὺς κύκλους τῶν πρῶν ἐξωκοινοβουλευτικῶν ἀγωνιστῶν. Οἱ ὀργανώσεις ἡ μιὰ μετά τήν ἄλλη ἀντιμετώπιζαν τό φάσμα τῆς ὀριστικῆς τους διάλυσης. Στά πανεπιστήμια δεκάδες ὀμαδοποιήσεις «αὐτόνομων» φοιτητῶν, ὅπως αὐτοπαρουσιάζονταν, ἀνακοινώνονταν στοὺς τοίχους και στίς πινακίδες, συνοδεύοντας κάποιο κείμενο γενικῆς κριτικῆς πρὸς τίς ὀργανώσεις, ἀλλά και εἰδικῆς κριτικῆς πρὸς τά «σκληρά» σχήματα στῆς ΚΝΕ και τῆς ΠΑΣΠ. Τά κείμενα αὐτά σιγά - σιγά ἐπαιρναν ἕνα διαφορετικό χαρακτήρα, καταγγελίας τῆς μίζερης ζωῆς στό πανεπιστήμιο ἀλλά και στήν κοινωνία και διαμόρφωναν πιά ἀφηρημένες ἐκκλήσεις νά δοῦν οἱ φοιτητές τήν ὁμορφιά τῆς ζωῆς «ἐδῶ και τώρα», περιφρονώντας τίς συμβάσεις και τά στεγανά τοῦ ὀποιοῦδήποτε τομέα. Τό ρόκ πού στό τέλος τῆς δικτατορίας ἀλλά και στόν πρῶτο καιρό τῆς μεταπολίτευσης καταγγέλονταν σάν εἰσβολή τῆς ξένης κουλτοῦρας και ἐπίθεση ἐναντία στήν ἐθνική ταυτότητα.

τα, ανακηρύχονταν σταδιακά σέ κατ' έξοχήν μορφή επαναστατικής τέχνης, φορέας νέων αξιών και τελικά σέ ένοποιητικό κριτήριο τής διαμορφούμενης άμφισβήτησης. 'Η ίδρυση τών rubs σάν στεκιών και σημείων άναφοράς ενός όλόκληρου χώρου όλοκλήρωνε τήν καινούργια πραγματικότητα.

Τέλος ή κρίση τών ζευγαριών έτε επίσημα ένωμένων μέ κάποιο γάμο έτε άνεπίσημα συμβιούντων σημάδευε τά άνήσυχα νερά τών τελευταίων έτών. Και ήταν ζευγάρια πού υποτίθεται ότι είχαν συμπορευτεί στην δεκαετία του '70 μέ κοινές επιδιώξεις, κοινά κριτήρια και γενικά μέ μιá επαναστατική όπτική για τή ζωή.

Στό χώρο του πιό άνήσυχου, του πιό ζωτικού κομματιού τής νεολαίας αλλά και τών ένηλικών, ένα όλόκληρο σύστημα αξιών καταρακωνόταν. Αυτή ή κατάσταση όπως περιγράφηκε είναι κατ' άρχην έντυπωσιακή. Αυτό όμως πού επιβάλλεται είναι ή άπόπειρα μιās προσέγγισης και διερεύνησης του ζητήματος σέ κάποιο βάθος και μέ ούσιαστικούς όρους.

Τσως φανεί άφοριστικό και άπόλυτο, αλλά κατά τή γνώμη μου πληρώνονται τά σπασμένα όλόκληρου του έργατικού κινήματος στον τόπο μας άπ' τήν ίδρυσή του και πιό ειδικά βέβαια του μεταπολεμικού έργατικού κινήματος.

'Η άθλια σταλινική κληρονομιά πού δόμησε σέ όλόκληρη τήν πορεία του τό όργανωμένο ελληνικό έργατικό κίνημα, αλλά πιό ειδικά τό μεταπολεμικό έργατικό κίνημα και άπ' τήν άλλη ή κυνική αναπτυξιακή άλτερνατίβα σάν άπάντηση στην μίζερη έρειπωμένη πραγματικότητα του μεταπολέμου ύπήρξαν οι γενήτορες τής μοντέρνας άμφισβήτησης.

'Η γενιά του '60 δομήθηκε στο όραμα μιās βιομηχανικής ανάπτυξης και τής αντίστοιχης εισοδηματικής άπογείωσης, επιδιώκοντας συγχρόνως μέσα στα πλαίσια επιθυμητής κοινωνικής άνακωχής, τή διαμόρφωση ενός μικροαστικού πολιτικού πλουραλισμού.

'Η έργατική τάξη άπ' ενός μέ όλιγόχρονη καταγωγή, άπ' έτέρου ύφιστάμενη τόν κατακερματισμό τών διαρθρωτικών άσυνχειών τής ελληνικής βιομηχανικής δομής και επί πλέον άπασχολημένη μέ τό πρόβλημα τής εισοδηματικής βελτίωσης δέν μόρεσε ούτε πολιτικά ούτε κοινωνικά νά εκφράσει τήν δική της άμφισβήτηση στην άστική τάξη πραγμάτων.

Οί διανοούμενοι τής γενιάς του '60 μίλησαν στο όνομα τής έργατικής τάξης και κατά μεγάλο μέρος τήν εκφάσανε μέσα άπ' τήν κοινή όπτική τής αναπτυξιακής άλτερνατίβας. Οί διαφωνίες τής άστικής τάξης γύρω από τόν ρυθμό τών αναπτυξιακών μεταρρυθμίσεων, ή μαχητική στάση ενός σημαντικού τμήματος τής έργατικής τάξης, τών οικοδόμων σέ συνδυασμό μέ τίς άνάγκες του στρατηγικού συστήματος τών Η.Π.Α., δημιούργησαν ένα εθόραστο πολιτικό μοντέλο πού λειτουργώντας σέ μόνιμη κρίση, αναγκάστηκε νά διασφαλίσει ένα έπίπεδο ίσοροπίας καταφεύγοντας στην άντικοινοβουλευτική λύση τής δικτατορίας του '67.

Μέσα από μιá διαρκή βελτίωση του συστήματος τών άδηλων πόρων, αλλά και άποκομίζοντας άπ' τά γενικά όφέλη τής μεταπολεμικής άνοικοδόμησης και τής επεκατακτητικής πορείας τής παγκόσμιας άστικής οικονομίας, ή 'Ελλάδα δημιουργούσε σταδιακά συνθήκες σχετικής ευμάρειας και καταναλωτικής κοινωνίας.

Οίκοδομικός όργανισμός, άνεξέλεγκτη εισαγωγή αυτοκινήτων αλλά και διαρκών καταναλωτικών άγαθών, δημιουργούσαν, άπ' ενός τόν σύγχρονο ελληνικό πολεμορφισμό τής 'Αθήνας και τής Θεσσαλονίκης σέ πρώτο πλάνο, άπ' έτέρου διαμόρφωναν

σταδιακά τόν σημερινό καταναλωτικό ψυχισμό του νεοέλληνα.

Τήν καινούργια εικόνα έρχόταν νά συμπληρώσει τόσο ή υπερβολική αντίληψη γιά τήν εκπαίδευση, λόγω τών ύψηλών εισοδημάτων πού απέφεραν όρισμένα «χρυσά» επαγγέλματα όπως μηχανικῶν, γιατρῶν, καθηγητῶν σέ φροντιστήρια κ.λ.π., όσο καί ή εὐρέως κυκλοφοροῦσα αντίληψη περί επαγγελματικῶν πλουραλισμοῦ καί εὐκολῆς ἀποκατάστασης. Σχεδόν μέχρι τό τέλος τῆς δικτατορίας οἱ κανόνες τοῦ παιχνιδιοῦ ἦταν ἀμετάβλητοι.

Ὅμως ἀπ' τίς ἀρχές τῆς δεκαετίας τοῦ '70 στήν Ἀθήνα καί τή Θεσσαλονίκη, μιά καινούργια πραγματικότητα, συντριπτική καί ἀμείλικτη ἐγκαθιδρῦντο σταδιακά. Ἦταν ή ἐπέκταση τοῦ καπιταλισμοῦ σέ ὅλα τά «κενά» στούς διάφορους ἐπιμέρους τομεῖς. Οἱ ἀλάνες πού ἦταν τό καταφύγιο τών παιδιῶν καί τών ἐφήβων συμπληρωνόνταν μέ ἀποκρουστικές πολυκατοικίες. Τά συνοικιακά καφενεῖα ἐκλείναν ή μετασχηματιζόνταν σέ μοντέρνες καφετερίες, θορυβώδεις, ἀκριβές καί ἀπρόσωπες. Τά μεγάλα super - markets ἐξαφανίζαν τά μικρά μακάλικα, τά ὅποια λειτουργοῦσαν ὄχι μόνο σάν τόποι ἀγορᾶς, ἀλλά συζήτησης, σχολίων, καί γενικά δημιουργίας ἀνθρώπινων σχέσεων. Ἀντίθετα τά ψυχρά, μεγάλα super - markets δημιουργοῦσαν τό ἀπάνθρωπο στοιχεῖο. Τά «επαγγέλματα τοῦ δρόμου» γνώριζαν καί ἀντά μιά πρωτοφανή ἐπίθεση.

Συνολικά δηλαδή ξεκινοῦσε «ή καταστροφή τῆς ἰδιωτικῆς κοινωνίας» καί στήν Ἑλλάδα, βασικά στίς δύο μεγαλοπόλεις τῆς. Αὐτό σταδιακά διοχέτευε στά μεγάλα σύνολα τήν συνείδηση τῆς κυνικῆς συναλλαγῆς, τῆς ἀποανθρωποποίησης, τῆς ἀνάγκης γιά ἀναφορά στόν ἀπρόσωπο, γενικευμένο θεό τοῦ ἐμπορίου καί τών κατασκευασμάτων του.

Ἐπί πλέον οἱ φοιτητές πού ἀγωνίστηκαν ὑπό τό ἀνελεύθερο καθεστῶς τῆς δικτατορίας, καί βέβαια δίχως οἰκονομικά προβλήματα, ἀπέκτησαν ξεχωριστή αἴγλη στή συνείδηση ὄλου τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ καί μιά αἴσθηση φυσικῆς ὑπεροχῆς τοῦ κοινωνικοῦ χώρου στόν ὁποῖο ἀνήκαν. Ἡ μεταπολίτευση τροποποίησε ὀρισμένες συνθήκες.

Κατ' ἀρχήν ἔβαλε γρήγορα σέ πρῶτο πλάνο τοὺς ἀγῶνες τῆς ἐργατικῆς τάξης πού διεκδίκησε μεγαλύτερα εισοδήματα καί καλύτερες συνθήκες ἐργασίας μαζί μέ τό αἴτημα τῆς συνδικαλιστικῆς ὀργάνωσής τῆς. Ἐκεῖ τά πράγματα μπλέχτηκαν.

Ἄφ' ἑνός οἱ δύο πτέρυγες τοῦ παλιοῦ ἐνιαίου Κ.Κ.Ε. ἀποδύθηκαν σέ ἓνα σκληρό ἀγῶνα κατοχύρωσης δικαιωμάτων καί προσβάσεων στήν ἐργατική τάξη. Ἄφ' ἑτέρου οἱ ἐξωκοινοβουλευτικές ὀργανώσεις ἀποτελούμενες κυρίως ἀπό φοιτητές δίχως πείρα καί ἐπαφή μέ ἐργατικούς ἀγῶνες προσπάθησαν νά ἀξιοποιήσουν τίς συνθήκες.

Ὅμως κατά βάθος οἱ διαφωνίες, ἦταν ἐπιφανειακές καί ἀφοροῦσαν λιγότερο ή περισσότερο μαχητική στάση. Μέ δεδομένο λοιπόν τήν πείρα καί τοὺς ἀριότερους μηχανισμούς τοῦ Κ.Κ.Ε.σ. καί Κ.Κ.Ε.ἐξ. καί ἐπί πλέον μέ λιγότερο πληθειακή σύνθεση καί λεξιλόγιο τό Κ.Κ.Ε.σ. ἀπ' τό Κ.Κ.Ε.ἐξ. διαμορφώθηκε ὁ βαθμός ἐπιρροῆς καί τά κέρδη στήν ἐργατική τάξη ἐξ ἀρχῆς.

Οἱ ἐξωκοινοβουλευτικοί λοιπόν βλέποντας ὅτι τό ἐργοστάσιο ἦταν σκληρό καρῦδι καί ὄχι ὑπόθεση διά περιπάτου καί ἔχοντας ἀνάγκη ἀπό ἀποτελέσματα καί περγαμηνές, στράφηκαν κυρίως στά πανεπιστήμια. Καί ἐκεῖ βέβαια ἀντιμετώπισαν τοὺς μισθοφόρους τοῦ Κ.Κ.Ε.ἐξ. καί τό διαμορφούμενο κοπάδι τους, τοὺς νεοφώτιστους τῆς ΠΑΣΠ, ὅπως καί τοὺς ἀβρόφρονες καί διακριτικούς συνδικαλιστές τοῦ Κ.Κ.Ε.σ.

Τό σκηνικό ἀπ' τό τέλος τοῦ '75 καί μετά ἦταν κάθε ἄλλο παρά σοβαρό. Οἱ δονκιώτες ἀντιμπεριαλιστές τοῦ Ε.Κ.Κ.Ε., οἱ «συνεπέστατοι» μαρξιστές - λενινιστές τῆς

Ο.Μ.Α.Ε. και άργότερα του Κ.Κ.Ε.(μ-λ), και διάφορες γραφικές παρατάξεις στύλ Ο.Σ.Ε., Ε.Ε.Α.Μ., κλπ. εξακόντιζαν μεγαλόσχημες κουβέντες σε γεμάτα άμφιθέατρα, στις πασαρέλες των διαδρόμων, στά θορυβώδη κυλικεία.

Ή μοναδική ιδιόμορφη, έρμαφρόδιτη περίπτωση, που κυκλοφόρησε στά χρόνια εκείνα ήταν ή περίπτωση, τής «προλεταριακής άριστερας». Τό κυριότερο θετικό της σημείο ήταν ή καινούργια γλώσσα που μιλούσε στά κείμενα και στις προκηρύξεις της και ή έμμονή της στό ιστορικό ύποκείμενο «εργατική τάξη». Βέβαια οι άναλύσεις της διακρίνονταν από μία βιασύνη και ή υπερβολή και ή πραχτική της αναλώθηκε μ' έναν τρόπο που ήταν καταδικασμένος άπ' τά πρίν. Ήθελε νά προλάβει τά πάντα: ουτοπία πρώτης τάξης. Τό ότι όμως άρνήθηκε τό ρόλο του αυτόκλητου προστάτη του προλεταριάτου, ήταν προς τιμήν της βέβαια.

Ή σταδιακός περιορισμός τής δράσης τής έξωκοινοβουλευτικής άριστερας στά πανεπιστήμια, τά άποθαρυντικά άποτελέσματα στό επίπεδο τής ανάπτυξης της, τέλος ή σταλινική κάθετη δόμησή της και ή οργανωσιακή δεοντολογία, δημιούργησαν συνθήκες κρίσης. Άν προσθέσει κανείς τήν ήλίθια διάκριση που καθιερώθηκε, ανάμεσα στην πολιτική δράση και τήν προσωπική ζωή, τά άνεπίσημα Ιδεσ που ύπαγόρευαν μία στείρα άν δχι άνύπαρκτη βιβλιογραφία και άκόμα τήν άνοστη ρουτινιέρικη γλώσσα των κειμένων, των έντύπων, των προκηρύξεων ή δλη κατάσταση θύμιζε ήφαιστειο έν άναβρασμώ.

Σέ ένα άλλο επίπεδο ή πραγματική ζωή τής καθημερινότητας τραβούσε προς πείσμα όλων των άναλύσεων και των προβλέψεων τό δικό της δρόμο. Ή άστική τάξη διαχειριζόταν επιτυχώς τις γενικές ύποθέσεις, μία οικονομική άνάκαμψη παροδική τό '77 - '78, μεγένθυσε τά καταναλωτικά όνειρα και ένίσχυε τό μύθο τής κοινωνικής βελτίωσης, τέλος ή κοινοβουλευτική αντιπολίτευση διεύρυνε τις θέσεις της, προς άπογοήτευση των έξωκοινοβουλευτικών άναλύσεων και προσδοκιών.

Ή συνολική λοιπόν κατάσταση δημιουργούσε μία βαθιά κρίση στις τάξεις των έξωκοινοβουλευτικών άγωνιστών. Σήμανε έτσι ή ώρα τής έκρηξης. Ή έναρξη τής διαρροής ήταν γεγονός.

Σταδιακά όπως είδαμε και πρίν, αυτή ή κατ' άρχήν πολιτική άμφισβήτηση, διευρύνθηκε μέ ένα τρόπο άπρόβλεπτο. Άμφισβητήθηκε από κάποιον σημείο και πέρα αυτή καθ' έαυτή ή έννοια τής πολιτικής. Ή βαθιά αυτή άμφισβήτηση όδηγούσε στην πιο μεγάλη περιφρόνηση για κάθε άτομο που άκόμα παράμενε στις οργανώσεις ή εκφραζε τις έπιθυμίες του για μία επανάκαμψη στην πολιτική. Βέβαια οι έξεγερμένοι άμφισβητίες δέν έχουν όλοι τά ίδια χαρακτηριστικά. Υπάρχουν κατ' άρχήν δύο έντονα διαφορετικές ομάδες άμφισβητιών. Οι άμφισβητίες μέχρι τά 23 περίπου, δηλ. ή μεταπολιτευτική φοιτητική γενιά, και οι άμφισβητίες άνω των 26 δηλ. ή παλαιότερη φοιτητική γενιά τόσο τής δικτατορίας όσο και ένα κομμάτι από τή γενιά του '60.

Αυτή ή πρώτη ομάδα των πιο νέων εκφράζει τήν επιφανειακή άπόρριψη των στεγανών και των συμβάσεων, είναι όχυρωμένη πίσω από ένα άνύπαρκτο συμβατικό λεξιλόγιο, δίχως σκέψη, άβασάνιστα συμπερασματολόγια, άδιάβαστη και άπόλυτη, μέ πλήρη άδυναμία κριτικής γύρω άπ' τόν όποιοδήποτε τομέα.

Είναι ό άφρός του όρμητικού ρεύματος που είναι ικανός νά έξατμιστεί μέ τήν μεγαλύτερη εύκολία. Όσοι δέ πρόλαβαν νά άκραγγίξουν τις οργανώσεις στην τελευταία τους φάση, τής παρακμής, κριτικάρουν πιά μέ ύφος ειδήμονα τά πιο άνύπαρκτα ζητήματα για κριτική. Περιφερόμενα δάνεια τής μοντέρνας βαβέλ δέν μπορούν νά

θεωρηθούν σάν ἐλπιδοφόρο τμήμα.

Ἡ δευτέρα ομάδα οἱ παλιοὶ ἀπόμαχοι τῆς πολιτικῆς πάλης εἶναι μιά ἰδιαίτερα ἀξιοσημείωτη κατηγορία. Γεμάτη σκεπτικισμὸς, πίκρα, ἀπορία, ἀλλά καί μέ βαθιά ἀποφασιστικότητα νά μὴν ἐπιστρέψουν στά παλαιὰ κακέκτυπα τοῦ παρελθόντος.

Πολλοὶ ἀπὸ αὐτοὺς ἀναπτύσσουν μιά ἰδιαίτερα ἐνδιαφέρουσα προβληματική γύρω ἀπὸ τὴν λειτουργία τῆς πολιτικῆς, τὸν ἀπολογισμὸ τοῦ προλεταριάτου, τὴ σχέση τοῦ μέλους μέ τὴν παλαιοῦ τύπου ὀργάνωση, τίς σχέσεις τῶν δύο φύλων, τίς ἀνάγκες τοῦ ἀνθρώπου στὴν μοντέρνα κοινωνία κ.λ.π. Πραγματικά ἀναφύονται ὑψηλῆς ἐντασης ἀναλαμπές πού φωτίζουν μέ τὸν πιό διεισδυτικὸ τρόπο ἀνυποψίαστες περιοχές τῆς πραγματικότητας πού οἱ ἐπιφανειακὲς ἀναλύσεις τοῦ παρελθόντος οὔτε κἀν ὑποπεύονταν.

Ἐάν ὅμως παρατηρήσει κανεὶς τίς ποικίλες προβληματικὲς αὐτῆς τῆς ομάδας θά διαπιστώσει ὅτι ὁ κοινὸς τόπος εἶναι ἀφ' ἑνός ἡ ἐλευθερία βούλησης τοῦ ὑποκείμενου ἀνθρώπου ἀφ' ἑτέρου τὸ δικαίωμα νά ἀπολαύσει ὁ καθένας «ἐδῶ καί τώρα» τίς ὁποιεσ ὁμορφιές μπορεῖ νά προσφέρει ἡ σημερινή ἀστική κοινωνία.

Ἔτσι τὸ ἀτομικὸ στοιχεῖο διεκδικεῖ τὴν ὀλοκλήρωσή του μέ ἓνα τρόπο ἀδιάλλακτο ἐπίκαιρο καί δίχως ἀναστολή. Ἡ ὑπόθεση τῆς συλλογικότητας παραπέμπεται σέ δεύτερο πλάνο. Τὰ ἄτομα αὐτὰ διεκδικοῦν τὸ ἀνθρώπινο στοιχεῖο, ἐπιχειροῦν μέ μιά ἐφοδο στοὺς οὐρανοὺς τὴν ἀπο-αλλοτρίωσή τους, βάζουν μέ ἄλλα λόγια σέ πρῶτο πλάνο τὸ αἴτημα τῆς διαρπαγμένης ἰδιοποίησης.

Ὅμως αὐτὴ ἡ διαδικασία πού προτείνεται εἶναι μιά διαδικασία μοναχική καί ἀνεπαρκής. Εἶναι ἡ ἱστορία τοῦ ἥρωικου ταξιδιοῦ τῶν τολμηρῶν πιρόγων στὸν ἀφρισμένο ὠκεανό. Ἡ νευρωτικὴ ἐξέγερση τῶν μονώσεων στὴν μοντέρνα φρίκη.

Ὅμως παρακάμπτουν τὸ ζήτημα - κλειδί τῆς ὑπόθεσης, τὸ σκελετό τῆς ἐπίγειας κόλασης. Τὸ ζήτημα τῆς ἐργασίας στὴν κοινωνία, τὴν κοινωνικὴ ἐργασία.

Ἡ ἐλεύθερη βούληση, τὸ δικαίωμα τῆς ἰδιοποίησης τῆς ὁμορφιάς, ἡ ἐπίμονη ἀναζήτηση τοῦ ἐρειπωμένου λόγου, ὅλα μὰ ὅλα ἂν πρόκειται νά τεθοῦν μέ οὐσιαστικὸ τρόπο θά ἀντιμετωπίσουν κατάφατσα τὴν σκληρὴ πραγματικότητα τῆς κοινωνικῆς ἐργασίας.

Γιατί δὲν λύνεται τὸ πρόβλημα μέ τίς μεγαλόσχημες κουβέντες τῶν διαφόρων σοφῶν καί τῶν ὀπαδῶν τους, ὅτι ἡ ἀπελευθερωμένη κοινωνία εἶναι ἡ κοινωνία δίχως ἐργασία, πού στὴ θέση της ἔχει μπεῖ τὸ ἐλεύθερο παιχνίδι.

Ὅτε βαφτίζοντας μέ ἑλκυστικὰ ἐπίθετα τὴν κοινωνία, μπορεῖς νά παρακάμψεις τὸ ζήτημα. Ἡ αὐτόνομη κοινωνία ἂν δὲν καταδειχθεῖ σάν μιά ὑπόθεση πιθανή, παραμένει ἓνα παιχνίδι τοῦ λόγου.

Ὅτε καί οἱ θεωρίες πού ἔμμεσα ἢ ἀμεσα λένε ὅτι ἡ ἀσυμφιλίωτη πολεμικὴ τῆς τέχνης θά γκρεμίσει τὸ ὄχυρό τῆς ἀστικῆς κοινωνίας, εὐσταθοῦν.

Ἡ τέχνη εἶναι μιά ὑπερδομή, στοιχεῖο ἐν μέρει ὑπερβατικὸ καί ἐν μέρει πραγματικὸ, ἔχει μὲν τὴν δυνατότητα νά κινητοποιεῖ τίς αἰσθήσεις καί τὴ σκέψη, ὅμως οὔτε σέ ὑπολογίσιμη κλίμακα εἶναι ἀποτελεσματικὴ, ἀλλά οὔτε καί τὸ ἐνδιάμεσο ἀναγκαῖο ἐπίπεδο τοῦ ρεαλισμοῦ, σάν προσωπινὸ μέσο, μπορεῖ νά προσφέρει.

Ἀκόμη δὲν μποροῦν νά ἀποτελέσουν ἐρμηνεῖα οἱ γενικὲς ψυχαναλυτικὲς θεωρίες περὶ συμπεριφορᾶς ἀτόμου καί μάζας. Τὸ ἄτομο δὲν μπορεῖ ἐξ ὀρισμοῦ νά ἐξεγείρεται στὴν κοινωνία οὔτε καί ἡ ἔννοια τῆς μάζας μπορεῖ νά βοηθήσει στὴν ἐρμηνεῖα τῆς κοινωνίας.

Ἡ κοινωνία ὑπάρχει, ἐπειδὴ ὑπάρχει ἐργασία καὶ ἡ εἰδικὴ μορφή τῆς ἐργασίας κά-
θε ἐποχὴ δημιουργεῖ τοὺς δρους παραγωγῆς τῶν ὑλικῶν ἀγαθῶν καὶ τῶν ἀξιών χρή-
σης ἐν γένει καὶ φυσικά καὶ τοὺς δρους ἀναπαραγωγῆς.

Τὰ ἄτομα ὑλοποιοῦν αὐτοὺς ἀκριβῶς τοὺς δρους παραγωγῆς καὶ ἀναπαραγωγῆς
διὰ μέσου τῆς ἐργασίας τους, πού εἶναι πιά κοινωνικὴ ἐργασία. Ἀναφέρονται ἄρα τὰ
ζητήματα τῆς ἰδιοκτησίας, δηλ. τοῦ δικαιώματος πρόσβασης στοὺς δρους παραγωγῆς
καὶ ἀναπαραγωγῆς, τῆς διανομῆς καὶ τῆς ἰδιοποίησης.

Ἡ ἰδιοποίηση τῶν ὀποιων ἀξιών χρήσης δέν ἀποφασίζεται ἀπ' τὸ ἄτομο ξεχωρι-
στά, τὸν κοινωνικὸ ροβινσῶνα οὔτε καὶ μόνο του τὸ ἄτομο μπορεῖ νά καθορίσει τίς
ἀνάγκες του. Εἶναι ἀκριβῶς οἱ δροι διεξαγωγῆς τῆς κοινωνικῆς ἐργασίας σέ κάθε ἐπο-
χὴ πού ρυθμίζουν τίς ἀνάγκες τοῦ ἀτόμου ἀλλὰ καὶ τοῦ συνόλου καὶ πού καθιερώ-
νουν τίς ἀξίες χρήσης.

Αὐτοὶ ἀκριβῶς οἱ δροι διεξαγωγῆς τῆς κοινωνικῆς ἐργασίας, οἱ δροι πραγματο-
ποίησης τῆς, συγκροτοῦν τὸν συγκεκριμένο κοινωνικὸ καταμερισμὸ ἐργασίας καὶ
δομοῦν μέ ἓνα ἐξ ἴσου συγκεκριμένο τρόπο τὸ ἐπίπεδο παραγωγῆς καὶ ἀναπαραγωγῆς.

Ἐπομένως κάθε αἴτημα ἀμφισβήτησης τοῦ τρόπου καὶ τοῦ βαθμοῦ ἰδιοποίησης
τῶν ἀξιών χρήσης καθὼς καὶ τοῦ καθορισμοῦ τῶν ἀναγκῶν, δέν μπορεῖ παρά νά εἶναι
ἓνα αἴτημα ἀμφισβήτησης τῶν δρων πραγματοποίησης τῆς κοινωνικῆς ἐργασίας, ἄρα
μιὰ ὑπόθεση τοῦ συνόλου καὶ ὄχι τῶν μεμονομένων ἀτόμων. Αὐτὸ ὅμως σημαίνει ὅτι
μόνον οἱ ὁμάδες τῶν ἀτόμων πού εἶναι κατανεμημένα μέ ὁμοιογενῆ τρόπο στό σύστη-
μα τῆς κοινωνικῆς ἐργασίας μποροῦν νά ἀρνηθοῦν, τοὺς δρους ἐργασίας τους καὶ νά
προτείνουν θεμελιακές ἀλλαγές τόσο στὴν πραγματοποίηση τῆς κοινωνικῆς ἐργασίας,
ὅσο καὶ στό ζήτημα τῆς διανομῆς καὶ τῆς ἰδιοποίησης.

Ἔτσι φτάνουμε πάλι στίς θεμελιακές προτάσεις τοῦ Μάρξ καὶ στόν λόγο τῆς δικῆς
του ἀμφισβήτησης, πού ἦταν ἡ θεωρητικὴ διαμόρφωση τῆς πρακτικῆς ἀμφισβήτησης
πού εἶχε ξεκινήσει ἀπ' τὸν καιρὸ του ἡ ἐργατικὴ τάξη.

Οἱ προβληματικὲς λοιπὸν τῆς μοντέρνας ἀμφισβήτησης, φωτίζουν μέ σημαντικὸ
τρόπο σπουδαῖα ζητήματα, ἀφήνουν ὅμως σκοτεινὸ τὸ κυριότερο, τὸ ζήτημα τῆς κοι-
νωνικῆς ἐργασίας. Ὅμως ἡ ἀμφισβήτηση, ἀξίζει τὸν κόπο νά διερευνηθεῖ ἀκόμα πιὸ
ἀναλυτικά καὶ νά ἐντοπισθεῖ ἡ ἀξία τῆς καὶ οἱ προοπτικὲς τῆς.

Μιὰ ἄλλη σημαντικὴ αἰτία τῆς δημιουργίας τῆς ἀμφισβήτησης, γενικά ἀλλὰ καὶ
στὴν Ἑλλάδα, εἶναι ἡ διαρκὴς καταστροφὴ τοῦ λόγου. Ὁ λόγος σταδιακὰ χάνει τὴν
ὁμορφιά του, τὴν ἐλαστικότητα του, τὴν πολυσημαντότητα του, δηλ. ὄλες ἐκεῖνες τίς
ιδιότητες πού τὸν καθιστοῦσαν ἱκανὸ νά κουβαλᾷ τὴν ἀνατρεπτικὴ του δύναμη, τὴν
ἀντιπολιτευτικὴ του φυσιογνωμία στίς κοινωνικὲς συμβάσεις τῶν διαφόρων ἐποχῶν.

Ἦταν ἓνας λόγος, πού σύμφωνα μέ τὸν Μαρκοῦζε, διατήρησε τὴν αὐτονομία του
καὶ τὴν ἀσυμφιλίωτη στάση μέ τὸν ἐπίσημο κοινωνικὸ λόγο, ἰδίως στὴν σφαῖρα τῆς
λογοτεχνίας, τῆς ποίησης, τῆς φιλοσοφίας κ.λ.π.

Ἡ ἀστική κοινωνία ὅμως κατάφερε τὸ μέχρι τότε ἀκατόρθωτο. Μπόρεσε νά τὸν
ἐνσωματώσει, καταργώντας τὰ σύνορα τοῦ λόγου τῆς τέχνης καὶ τοῦ ἐπίσημου συμ-
βατικοῦ κοινωνικοῦ λόγου. Τὸν ἔκανε ἓνα λόγο ἐνιαῖο, σκληρὸ, ἄκαμπτο, λειτουργικὸ
καὶ δίχως σημάδι ἀπ' τὴν παλιὰ ὁμορφιά.

Αὐτὸ ὅμως σταδιακὰ ὑπέθαλπε τὴν ἔκρηξη τῆς μοντέρνας ἀμφισβήτησης γιατί
ἐνσωματώνει ὄλες τίς ἀντιθέσεις καὶ τίς ἀντιπολιτευτικὲς τάσεις μέσα στὴν καπιταλι-
στικὴ κοινωνικὴ ὁλότητα.

Αυτή η διαδικασία μάλιστα απέδειξε την τρομακτική της επιρροή, με την άποτυχία του λόγου των επιγόνων του Μάρξ. Γιατί οι επίγονοι του Μάρξ άρθρώσανε ένα λόγο στείρο, συμβατικό, καθαρά λειτουργικό στο επίπεδο της πολιτικής πράξης που δέν μπορούσε να κινητοποιήσει ούτε αισθητικά, ούτε ιδεολογικά, ούτε στο επίπεδο της καθημερινής πράξης τόν άνθρωπο των βιομηχανικών κοινωνιών του μεταπολέμου. Έως τότε ο ρεφορμισμός σάν πράξη, μοναδικά έφικτή, ήγεμόνευε στους άγώνες των τάξεων, και ή γλώσσα λειτούργησε είτε οργανικά μαζί του, είτε γιά κάποια διαστήματα έμφάνισε ένα σκληρό, μηχανιστικό προσωπείο γιά νά καλύψει τόν κυρίαρχο ρεφορμισμό της πράξης.

Καταστρέφοντας λοιπόν ή άστική κοινωνία την όμορφιά του λόγου, κακοποιούσε τόν αισθητικό κόσμο του άτόμου. Τό έβαζε στό λούκι του κυνικού ρεαλισμού, της χρηματοπληξίας, του νευρωτικού κυνηγιού της κατανάλωσης. Και βέβαια από κάποιο σημείο και μετά, άκολουθώντας τις έγγενεις αυθόρμητες έπεκτατικές τάσεις του ό καπιταλισμός, κινητοποιούσε τό νόμο της άξιας και στό έποικοδόμημα, μέ ένα εξαντλητικό τρόπο όριακού χαρακτήρα έμπορευόμενος τις αισθητικές ανεπάρκειες, τις φυλακισμένες βιωματικές ανάγκες, την πνιγηρή άτμόσφαιρα της γενικής άλλοτρίωσης.

Αυτό όμως άπεδείχθη έπικίνδυνο παιχνίδι και έτσι κάποια στιγμή «τό άρνάκι έγινε στρίγγλα». Παιρνοντας τοίς μετρητοίς αυτό που ψεύτικα τούς προσφερόταν, μιά μειοψηφία από ευαίσθητα άτομα των βιομηχανικών κοινωνιών, έξεγέρθηκαν άμεσα, δίχως άναστολή και άγνώοντας την λογική και τούς ύπολογισμούς. «Θέλουμε τόν κόσμο και τόν θέλουμε τώρα» τραγουδούσε ό Μόρισον στά τέλη της δεκαετίας του '60, «κηρύσσω τό βασίλειο της διαρκούς ευτυχίας» διακήρυχνε κάποιος έξεγερμένος φοιτητής του Μάη του '68 εκφράζοντας ένα γενικότερο ρεύμα. Αυτές οι αιτίες που σύντομα και γενικά αναλύθηκαν πιό πάνω, σέ κάποιο μέτρο μικρότερο και διαφορετικό λειτούργησαν και στην έλληνική κοινωνία μετά τό '70 στις μεγαλουπόλεις της Άθήνας και της Θεσσαλονίκης. Έτσι λοιπόν γιά νά πειθαρχήσουμε λίγο τά τόσα πολλά και σημαντικά που άφορούν την άμφισβήτηση, μπορούμε νά πούμε ότι τό νοσηρό κλίμα του καταναλωτισμού, διαμορφωμένο μέσα στό πλαίσιο των κοινωνικών συμβολαίων των βιομηχανικών κοινωνιών, ή διαρκώς έπισωρευόμενη άλλοτρίωση, ή διαρπαγή της ιδιοποίησης των άξιών χρήσης, ή ύπαγόρευση των αναγκών άπ' τις λειτουργικές ανάγκες του καπιταλιστικού κέρδους, τέλος ή ένσωμάτωση του παραδοσιακού μαρξισμού σ' αυτές τις κοινωνίες άποτέλεσαν τούς πυροδότες του κινήματος της άμφισβήτησης.

Ή είσοδος άκόμη της γυναίκας στην παραγωγή και έν γένει στά άμοιβάμενα άτομα, και οι συνακόλουθες άπαιτούμενες αναδιαρθώσεις, που όμως συνάντησαν την σκληρή άμυνα του άλλου φύλου, δημιούργησαν τό ιδιαίτερο πρόβλημα της πάλης των δύο φύλων και τό ρεύμα του φεμινισμού.

Τό ρεύμα αυτό πραγματικά άποκάλυψε σημαντικότερα ζητήματα, έστω κι άν τά έπεξεργάστηκε μέ ύπερβολικό τρόπο. Οι σχέσεις των δύο φύλων είναι μεγάλο κεφάλαιο που μόλις τώρα άνοιξε. Ή συνεισφορά του είναι θεμελιακή στην κοινωνική έρευνα, αλλά και στην ύπόθεση της εγκαθίδρυσης μιās κοινωνίας του ανθρώπου και όχι του κέρδους.

Όμως τό σημαντικό σέ δλη την ύπόθεση της άμφισβήτησης στην Έλλάδα τουλάχιστον, είναι ότι είναι ύπόθεση προσκόπων, ούτε καν μειοψηφιών. Ή κοινωνική τους

σύνθεση είναι άτομα έξω από την παραγωγή, κυρίως, μέ μέσα εισοδήματα, ασχολούμενα με πνευματική και όχι χειρωνακτική εργασία. Ο τρόπος της ζωής τους είναι ένα μίγμα από φιλελεύθερες ατομικές επιλογές και μία αναζήτηση της συλλογικότητας που όμως γύρω απ' την ύπαρξή της δεν είναι αισιόδοξοι.

Γι' αυτό και τα rubs που ανοίγουν τό ένα μετά τό άλλο πρέπει ακριβώς να κατανοηθούν σαν επίγειος παράδεισος μιās δραματικής αναζήτησης της γιορτής που δεν ήρθε και της χαμένης συλλογικότητας.

Αυτή ή απόπειρα να οικοδομήσει ο προσκοπικός χώρος της ελληνικής άμφισβήτησης μιάν άρνηση στην άστική κοινωνία δεν μπορεί να έχει κανένα αποτέλεσμα.

Έδώ ίσως θά πρέπει για λίγο να μιλήσουμε για ένα ζήτημα που θά μπορούσε να θεωρηθεί σαν σοβαρή παράλειψη. Είναι τό ζήτημα της στάσης του «χώρου της άμφισβήτησης» στην κρατική αυθαιρεσία και έκφοβισμό. Όντως έχουν υπάρξει αξιόλογες απόπειρες της άμφισβήτησης να συγκροτηθεί μιá άμυνα και μιá καταγγελία στις αυθαίρετες, έκφοβιστικές ενέργειες των μεταπολιτευτικών κυβερνήσεων έναντιον μεμονωμένων ατόμων ή και ομάδων, όπως παράνομες συλλήψεις, κρατήσεις, δίκες - φιάσκο με άπαγγελία φανταστικών κατηγοριών κ.λ.π. Ίδρύθηκαν επιτροπές, οργανώθηκαν συγκεντρώσεις και διαδηλώσεις, μοιράστηκαν έντυπα, γράφτηκαν συνθήματα και άφισες κ.λ.π.

Ένα συγκεκριμένο αποτέλεσμα, ίσως τό μοναδικό, στα τελευταία χρόνια ήταν ή άθώωση του Γ. Σερίφη. Όμως γενικά οι απόπειρες αυτές δεν έχουν άγγίξει ευρύτερα σύνολα, δηλ. κάποιες σημαντικές μειοψηφίες. Και εδώ ο λόγος είναι συναφής. Η επίθεση των κυβερνήσεων ή γενικότερα του κράτους, εκδηλώνεται ακριβώς έναντιον πολιτογραφημένων ατόμων του λίγο-πολύ μονωμένου προσκοπικού άμφισβητησιακού χώρου. Αυτά όμως τά άτομα μπορούν να ευαισθητοποιήσουν και να κινητοποιήσουν μόνο τά άτομα του μικροκόσμου τους και ίσως κάποιους έντιμους ευαίσθητους διανοούμενους. Τά υπόλοιπα μικρότερα και μεγαλύτερα σύνολα έχουν άλλου είδους επιδιώξεις και ευαισθησίες, όπως τήν πάλη για τήν πραγματοποίηση του καπιταλιστικού κοινωνικού κράτους που ποτέ δεν ολοκληρώθηκε, τήν άπόκτηση μιās κατοικίας, τήν άντιμετώπιση του πληθωρισμού κ.λ.π. Έξ άλλου τό κράτος δεν επιτίθεται άμεσα και με άνάλογους τρόπους, σε άτομα των μεγάλων συνόλων. Έπομένως και τό ζήτημα της καταγγελίας και της άμυνας ενάντια στις συγκεκριμένες κρατικές επιθέσεις είναι και αυτό υπόθεση μιās προσκοπικής μειοψηφίας. Βέβαια εδώ θά πρέπει να τονίσουμε ότι μέσα από αυτές τις άνεπαρκείς απόπειρες άποκαλύπτεται έστω και σε ειδικά ζητήματα ο ολοκληρωτικός χαρακτήρας του μοντέρνου καπιταλιστικού κράτους. Και αυτό που μένει σαν κέρδος είναι ή έπιφανειακή έστω και άκροθιγής έπαφή των ευρύτερων συνόλων με τήν μοντέρνα ολοκληρωτική καπιταλιστική πραγματικότητα. Τό πρόβλημα όμως παραμένει ώστε αυτές οι έπιφανειακές και άκροθιγείς άντιμετωπίσεις να μετασχηματιστούν σε ευαίσθητοποιήσεις και έντονους προβληματισμούς έως τήν διαμόρφωση μιās συνειδητής κριτικής.

Αυτό όμως μάς επαναφέρει στην όλότητα του προβλήματος της άμφισβήτησης. Ζούμε στην εποχή του κράτους - τέρατος, της ένσωματωμένης ιδιωτικότητας, του μη έλεύθερου χρόνου, του πιό ξεφρενου παραληρήματος του νόμου του κέρδους, στην άπειλή του έπερχόμενου 1984 του Όργουελ. Δεν άρκει ή αναζήτηση του στεκιού, του χαμένου παράδεισου, του άντικονφορμιστικού παρουσιαστικού, γενικά ή άρνηση μερικων ώρων του 24ωρου που συνοδεύεται απ' τήν πιό όδυνηρή ένσωμάτωση σε ένα

σωρό ζητήματα τίς υπόλοιπες ώρες, με πρώτο και καλύτερο τό ζήτημα τῆς ἐργασίας. Γιατί αὐτοί πού εἶναι κάτοχοι τῆς πολυτέλειας νά μὴν ἐργάζονται καί νά ἀμφισβητοῦν, εἶναι ἐλάχιστοι.

Καί ἀπ' τὴν ἄλλη ἡ ἀμφισβήτησή τους σηκώνει πολὺ συζήτηση. Τό υπόλοιπο κοπάδι μαντρώνεται μέσα στή φρίκη τῆς καπιταλιστικῆς κοινωνικῆς ἐργασίας. Νιώθει ἀδύναμο καί δυστυχημένο. Ἡ πάλη γιά τὴν ἀνακάλυψη τοῦ ἀνθρωπισμοῦ δέν μπορεῖ παρά νά ἀπαιτεῖ τὴν ὀργάνωση τῆς ἀρνήσης. Ἡ ἀμφισβήτηση τῆς κοινωνίας δέν μπορεῖ νά εἶναι γενικά ἡ ἀμφισβήτηση τῆς κοινωνικῆς ἐργασίας, ἀλλά ἡ ἀμφισβήτηση τῆς καπιταλιστικῆς κοινωνικῆς ἐργασίας. Καί αὐτή τὴν ἀμφισβήτηση δέν μπορεῖ κανεὶς νά τὴν καταφέρει ἂν δέν ἀποπειραθεῖ νά συνδεθεῖ μέ τό κίνημα τῆς ἐργατικῆς τάξης. Καί τώρα ὁμως πού δέν φαίνεται νά ὑπάρχει ἢ καλύτερα πού εἶναι δομημένο μέ ἕνα συμβατικό, κορπορατίστικο τρόπο;

Ἐδῶ πιά ἡ ἀπάντηση εἶναι διπλή. Ὑπάρχει τό παρόν καί τό μέλλον. Καί βέβαια καί τά δύο καθορίζονται κυρίως ἀπ' τὴν συγκυρία, δηλ. τὴ γενικὴ κατάσταση τῆς παγκόσμιας ἐργατικῆς τάξης, τοῦ παγκόσμιου συστήματος, τῶν παγκόσμιων ταξικῶν σχέσεων ἀλλά καί τῶν ταξικῶν σχέσεων στὴν Ἑλλάδα καθὼς καί ἀπ' τὴν πορεία τῆς ἑλληνικῆς οἰκονομίας, τῆς κρίσης τῶν ἀξιών κ.λ.π.

Αὐτὴ ἡ ἀνάλυση τῆς συγκυρίας, ἐπιτρέπει νά τεθεῖ τό πλαίσιο μέσα στοῦ ὁποῖο ἐκδηλώνεται ἡ δοσμένη ἀμφισβήτηση καί ἐκ παραλλήλου νά διαφανοῦν οἱ τάσεις τῆς μελλοντικῆς συγκυρίας καί τῶν νέων συνθηκῶν.

Καί βέβαια αὐτὴ ἡ ἀνάλυση δίνει τό μέτρο τῶν δυνατοτήτων τῆς σύνδεσης μέ τὴν ἐργατικὴ τάξη σήμερα, ἴσως μέ τὴν ἀνακάλυψη τῶν ἐξεγερμένων στοιχείων, τῶν πύριζοσπαστικῶν ἐργατῶν πού ἀναδείχονται μέσα ἀπ' τοὺς ὁποιους σποραδικούς ἀγῶνες. Ἀκόμα ὑπαγορεύει τίς δυνατότητες ἑνός ἀνοιγματος ἀποκεντρωτικοῦ, ἐνεργοποίηση τῶν συνοικιῶν μέ ἕνα καινούργιο τρόπο ἄγνωστο μέχρι τώρα στηριγμένο στὸν ἀλληλοσεβασμὸ καί τὴν ἀρνήση τῶν κάθετων ὀργανωτικῶν δομῶν, πάνω στά πολλαπλά συσσωρευμένα προβλήματα τοῦ ἑλληνικοῦ πολεομορφισμοῦ τῆς Ἀθήνας καί τῆς Θεσσαλονίκης.

Νά ἀμφισβητηθεῖ ἡ καπιταλιστικὴ κοινωνικὴ ὀργάνωση, συγκεκριμένα, οὐσιαστικά, ἐνεργά. Νά πάψει ἡ ἀμφισβήτηση νά εἶναι προσκοπισμός. Νά μεταδοθεῖ αὐτὴ ἡ ἀρνήση τοῦ καπιταλισμοῦ σέ εὐρύτερα σύνολα. Οἱ ἀπαιτήσεις αὐτές καλοῦν σέ συγκεκριμένες ἀναλύσεις καί ἀποφάσεις μιᾶς ἀναδιάρθρωσης τῆς στάσης τῶν ἀτόμων πού ἀμφισβητοῦν ἀτομικά, μοναχικά, μελαγχολικά. Οἱ καιροὶ εἶναι πλοῦστοι σέ εὐκαιρίες. Ἄς βοηθήσουμε ὅλοι νά ξεφύγει ἡ ἀμφισβήτηση ἀπ' τό δικό της γκέτο, νά συνδεθεῖ μέ τὰ ριζοσπαστικὰ τμήματα τῆς ἐργατικῆς τάξης γιά νά οἰκοδομηθεῖ ἐπιτέλους γιά πρώτη φορά μιὰ πραγματικὴ ἀρνήση τῆς καπιταλιστικῆς κοινωνίας.

Φλεβάρης 1981